

# CÔNG TÁC KHOA HỌC VÀ KỸ THUẬT VỚI SỰ NGHIỆP CẢI CÁCH GIÁO DỤC

Phỏng vấn đồng chí NGUYỄN ĐỨC MINH,  
Viện phó phụ trách Viện nghiên cứu khoa học giáo dục,

**Hỏi :** Bằng thực tế giáo dục, học tập và nghiên cứu khoa học trong ngành giáo dục của ta, đặc biệt là các vấn đề có liên quan đến khoa học và kỹ thuật, đề nghị đồng chí nói rõ nhận định nêu sau đây trong nghị quyết về cải cách giáo dục của Bộ Chính trị trung ương Đảng : *« Sự nghiệp giáo dục của ta chưa theo kịp sự phát triển của xã hội và của khoa học, kỹ thuật... » « ...Hệ thống giáo dục hiện nay cũng chưa bảo đảm việc hình thành đội ngũ lao động mới có ý chí cách mạng kiên cường, có trình độ kiến thức, tác phong công tác và lối sống phù hợp với yêu cầu của nền sản xuất lớn xã hội chủ nghĩa ».*

**Trả lời :** Đề minh họa cho nhận định này chúng ta hãy tìm hiểu xem việc giáo dục văn hóa, khoa học, kỹ thuật ở trường phổ thông hiện tại như thế nào.

Từ năm 1956, khi tiến hành cải cách giáo dục lần thứ hai, nội dung giáo dục văn hóa, khoa học đã được xây dựng trên cơ sở thế giới quan Mác — Lênin và không ngừng được cải tiến suốt hơn hai mươi năm qua và ngày càng thể hiện rõ tính chất của một nền giáo dục xã hội chủ nghĩa. Song, đối chiếu với mục tiêu và nguyên lý giáo dục đã được ghi trong Nghị quyết thì nội dung giáo dục văn hóa, khoa học và kỹ thuật ở trường phổ thông hiện nay còn không ít nhược điểm và khuyết điểm.

Trước hết, trường phổ thông hiện nay chủ yếu mới chỉ dạy kiến thức văn hóa chung, còn coi nhẹ kiến thức kỹ thuật và quản lý. Và chẳng, ngay kiến thức văn hóa chung cũng chưa được dạy tốt, đặc biệt là còn ít gắn với

thực tiễn, chưa bám sát thực tế đất nước ta và chưa kịp thời phản ánh được những thành tựu của khoa học và kỹ thuật hiện đại.

Nhìn lại nội dung chương trình và sách giáo khoa của trường phổ thông hiện nay, chúng ta thấy rõ hai thiếu sót đáng kể : một mặt còn thiếu những kiến thức thật cơ bản và thiết thực chuẩn bị cho học sinh đi vào đào tạo nghề nghiệp, nhất là nghề nghiệp công nhân kỹ thuật, đi vào cuộc sống lao động xây dựng đất nước và bảo vệ tổ quốc xã hội chủ nghĩa ; mặt khác còn khá nặng nề, tham lam, ôm đồm, và còn những chỗ quá cao so với trình độ chung của học sinh.

Một nét đáng chú ý nữa là chương trình văn hóa, khoa học và kỹ thuật của trường phổ thông hiện nay còn áp dụng đồng loạt, chưa chú ý đúng mức đến đặc điểm của miền vùng : thành thị, nông thôn, miền núi, miền biên, v.v....

Ở trường phổ thông hiện nay, nội dung học tập văn hóa còn phiến diện, coi trọng lý thuyết, coi nhẹ thực hành. Do chương trình còn tham lam, ôm đồm, cho nên không tránh khỏi tình trạng nhồi nhét. Thêm vào đó, việc dạy và học còn chạy theo thi cử, do đó, ít có tác dụng hình thành thế giới quan khoa học, nhân sinh quan cách mạng cho học sinh. Cũng vì thế, năng lực tư duy khoa học, năng lực hành động thực tiễn nhằm vận dụng kiến thức văn hóa, khoa học và kỹ thuật vào thực tế lao động và cuộc sống ở học sinh phổ thông bị hạn chế rất nhiều.

Nhìn chung, nội dung giáo dục phổ thông hiện nay còn thiếu toàn diện, thiếu tính chất hiện đại, chưa thật cơ bản và chưa bám sát

thực tế Việt Nam. Nội dung học tập văn hóa, khoa học và kỹ thuật ở trường phổ thông còn nặng về việc hướng học sinh đi theo một con đường duy nhất là học lên (cấp 2 hướng lên cấp 3, cấp 3 hướng lên đại học...). Tình trạng thiếu cân bằng đó khiến cho trường phổ thông không làm tròn chức năng đào tạo người lao động phổ thông, chuẩn bị cho học sinh đi vào cuộc sống mới theo nhiều con đường khác nhau phù hợp với tình hình và đặc điểm của nền kinh tế, với yêu cầu của xã hội nước ta trong bước đầu của thời kỳ quá độ tiến lên chủ nghĩa xã hội.

**Hỏi:** Nghị quyết ghi: « Cần hiện đại hóa một cách vững chắc chương trình học tập văn hóa, khoa học và kỹ thuật, chọn lọc có hệ thống những kiến thức cơ bản, hiện đại, những kiến thức sát với thực tế Việt Nam, làm cho vốn văn hóa, khoa học và kỹ thuật giảng dạy ở Nhà trường có tác dụng thực sự trong việc hình thành thế giới quan khoa học, phát triển tư duy khoa học, phát triển năng lực hành động của học sinh. Đưa những kiến thức phổ thông về kỹ thuật và kinh tế vào trường phổ thông; mở rộng kiến thức quản lý trong các chương trình học của các trường đại học và chuyên nghiệp. Thông qua lao động sản xuất, nghiên cứu và thực nghiệm khoa học, những hoạt động xã hội khác, bồi dưỡng cho học sinh những kỹ năng lao động, năng lực thực hành, tính nhạy bén trong việc vận dụng kiến thức vào thực tế sản xuất và xây dựng đất nước ». Xin đồng chí cho biết một số nội dung cải cách trước mắt trong hệ thống các trường phổ thông và sự phạm có liên quan đến khoa học và kỹ thuật.

**Trả lời:** Nội dung giáo dục phổ thông ở cả hai bậc học (phổ thông cơ sở 9 năm và phổ thông trung học 3 năm có phân ban) là toàn diện và kỹ thuật tổng hợp. Toàn diện là nhằm mục đích phát triển nhân cách của thế hệ trẻ một cách cân đối, hài hòa về mặt trí tuệ, đạo đức, thể chất, thẩm mỹ, lao động; về năng lực tư duy khoa học và năng lực hành động thực tiễn; kết hợp lao động trí óc với lao động chân tay; tạo ra được những cơ sở ban đầu tương đối vững chắc để sau này học sinh vừa có thể đi vào đào tạo nghề nghiệp để tham gia lao động có kỹ thuật, vừa có thể tiếp tục học lên bằng nhiều con đường thích hợp. Do đó, chương trình phổ thông mới sẽ cung cấp cho học sinh những kiến thức và kỹ năng cơ bản, có hệ thống và hoàn chỉnh về khoa học xã hội toán học, khoa học tự nhiên, ngoại ngữ, nhạc, họa, thể dục, thường thức quân sự, kỹ thuật phổ thông và lao động sản xuất. Giáo dục kỹ thuật tổng hợp là nhằm chuẩn bị cho học sinh mai sau tham gia lao động có kỹ thuật và tích cực góp phần xây dựng quan hệ sản xuất xã

hội chủ nghĩa. Do đó, chương trình mới sẽ giúp cho học sinh nắm được những cơ sở khoa học và kỹ thuật của nền sản xuất hiện đại, những quá trình công nghệ học chủ yếu, những công cụ và máy móc thông dụng nhất. Giáo dục kỹ thuật tổng hợp đòi hỏi nhà trường phổ thông, ngay từ cuối cấp phổ thông cơ sở, tiến hành công tác hướng nghiệp cho học sinh, nhằm giúp cho học sinh phổ thông có ý thức và khả năng lựa chọn nghề nghiệp một cách đúng đắn.

Một trong những yêu cầu cấp bách của cải cách giáo dục lần này là hiện đại hóa chương trình học tập văn hóa, khoa học và kỹ thuật của trường phổ thông. Việc hiện đại hóa đó đã được thực hiện theo phương hướng như sau:

— Việc xây dựng chương trình các môn học, các hoạt động giáo dục từ lớp 1 đến lớp 12 của hệ thống phổ thông đều được tiến hành dưới sự chỉ đạo của những tư tưởng, quan điểm của chủ nghĩa Mác-Lê-nin và đường lối, quan điểm của Đảng ta.

— Đưa sớm hơn các vấn đề lý thuyết, giảm bớt những kiến thức mô tả, tăng cường cơ sở lý luận của các môn học.

— Trình bày và giải thích vừa sức học sinh các kiến thức phổ thông cơ bản theo quan điểm của khoa học hiện đại (kể từ cấp I trở lên). Ở cấp II và ở cấp III (phổ thông trung học) đưa thêm một số yếu tố của lý thuyết hiện đại.

Đi đôi với hiện đại hóa chương trình, cần chọn lọc có hệ thống những kiến thức cơ bản. Do đó, những kiến thức hiện đại đưa vào chương trình phải mang tính chất phổ thông cơ bản, bảo đảm cho chương trình các môn học và các hoạt động giáo dục vừa đầy đủ, vững chắc, vừa tinh giản và gọn gàng. Tính sự phạm của chương trình còn đòi hỏi những kiến thức hiện đại đưa vào nội dung dạy học phải phù hợp với sự nỗ lực tiếp thu của tuyệt đại đa số học sinh theo độ tuổi nhất định và đưa vào đúng lúc khi có nhu cầu nhận thức, nhu cầu phát triển nhân cách của học sinh. Cái khó đối với người xây dựng nội dung giáo dục phổ thông là phải « có gan » gạt bỏ ra ngoài chương trình, sách giáo khoa nhiều điều chi tiết, vụn vặt, những điều thứ yếu, tuy « hấp dẫn » nhưng chỉ có tính chất thời sự, v.v... Trong sách giáo khoa phổ thông mới sẽ sử dụng nhiều yếu tố trực quan hơn nữa để thay thế một phần cho việc trình bày đơn điệu bằng chữ. Ngoài một số bài tập thêm dành riêng cho học sinh có năng khiếu, đối với đại bộ phận học sinh sẽ kiên quyết không ra thêm bài tập khác ngoài quy định của chương trình.

Song song với việc hiện đại hóa chương trình, bảo đảm tính cơ bản của các kiến thức phổ thông trong nội dung dạy học, còn cần phải chọn lọc có hệ thống những kiến thức sát với thực tế Việt Nam. Đó là những kiến thức văn hóa, khoa học và kỹ thuật đáp ứng yêu cầu của sự nghiệp xây dựng và bảo vệ đất nước ta, phản ánh được những đặc điểm về thiên nhiên, xã hội và con người Việt Nam, truyền thống tốt đẹp của dân tộc ta, truyền thống cách mạng của Đảng ta, của nhân dân ta, tiếp thu có chọn lọc những trí thức cổ truyền của dân tộc, phản ánh được những thành tựu to lớn của nhân dân ta trong lao động xây dựng chủ nghĩa xã hội và chiến đấu bảo vệ những thành quả cách mạng đã đạt được. Chẳng hạn các môn địa lý, sinh học, hóa học, vật lý không những giúp cho học sinh nắm được những quy luật khoa học phổ biến, mà còn làm cho học sinh hiểu rõ những đặc điểm của thiên nhiên Việt Nam, khí hậu, thổ nhưỡng, tài nguyên, khoáng sản, sinh giới ở nước ta, một nước nhiệt đới có gió mùa v.v., bồi dưỡng cho học sinh ý thức và năng lực góp phần chiến thắng nghèo nàn và lạc hậu, góp phần xây dựng cơ sở vật chất và kỹ thuật của chủ nghĩa xã hội trên đất nước Việt Nam.

Để bảo đảm nội dung chương trình sát với thực tế Việt Nam, còn cần phải kết hợp những kiến thức phổ thông chung cho cả nước với những kiến thức phổ thông có tính chất địa phương nhằm giúp cho học sinh hiểu biết những đặc điểm và yêu cầu về các mặt chính trị, kinh tế, văn hóa, địa lý lịch sử, v.v.. của địa phương mình.

Nguyên tắc giáo dục kỹ thuật lồng hợp được quán triệt vào việc xây dựng chương trình các môn học của trường phổ thông cơ sở cũng như trường phổ thông trung học. Nhìn chung, bộ chương trình mới sẽ cung cấp cho học sinh một số nguyên lý chung, cơ bản về kỹ thuật (như nguyên lý cấu tạo và vận hành của máy), về công nghệ học (như nguyên lý gia công các vật liệu, thành phẩm và bán thành phẩm), về kinh tế học (như nguyên lý chung về tổ chức, quản lý sản xuất), về các quá trình sản xuất chủ yếu liên quan đến cơ học... chương trình mới về kỹ thuật phổ thông còn tạo điều kiện cho học sinh biết sử dụng một số công cụ sản xuất phổ thông, một số máy móc thông dụng trong sản xuất, trong sinh hoạt, góp phần định hướng cho học sinh đi vào nghề nghiệp kỹ thuật sau này. Chương trình dành một phần thích đáng cho thực hành nhằm rèn luyện cho học sinh về kỹ năng lao động phổ thông, năng lực vận dụng những hiểu biết về kỹ thuật hiện đại vào thực tiễn lao động sản xuất công - nông nghiệp, góp phần ngăn ngừa và khắc

phục những tập quán lạc hậu của lối làm ăn theo kiểu thủ công, sản xuất nhỏ.

**Hỏi :** Để thực hiện tốt Nghị quyết về cải cách giáo dục của Bộ Chính trị Trung ương Đảng, các cán bộ khoa học và kỹ thuật có trách nhiệm tham gia cải tiến chương trình, biên soạn các sách giáo khoa, cũng như góp phần «lăng cường cơ sở vật chất kỹ thuật của các trường học» (trang thiết bị khoa học, phương tiện kỹ thuật hiện đại...).

Xin đồng chí nêu một số yêu cầu cấp bách của ngành giáo dục với các cán bộ khoa học kỹ thuật.

**Trả lời :** Cải cách giáo dục là cuộc vận động cách mạng rộng lớn trên mặt trận tư tưởng và văn hóa. Bởi vậy nó đòi hỏi phải động viên tất cả các lực lượng xã hội hăng hái tham gia theo chức năng và khả năng của mình. Theo tinh thần Nghị quyết về cải cách giáo dục, các cán bộ khoa học và kỹ thuật của nước ta có trách nhiệm góp phần tích cực và cụ thể của mình vào việc cải cách nội dung, phương pháp và phương tiện giáo dục phổ thông. Việc này đang được tiến hành một cách thiết thực và cụ thể dưới sự chỉ đạo trực tiếp của Ủy ban cải cách giáo dục trung ương. Các tiểu ban chương trình và hệ thống giáo dục, tiểu ban phương pháp giáo dục, tiểu ban quản lý giáo dục, tiểu ban nhà trường và lao động sản xuất tiểu ban dạy học ngoại ngữ và một số tiểu ban khác đã và đang được thành lập để xúc tiến các công việc cần thiết nhằm phát huy trí tuệ tập thể của đội ngũ cán bộ khoa học và kỹ thuật cũng như các nhà giáo dục, văn hóa, hoạt động xã hội của cả nước vào việc triển khai cải cách giáo dục.

Yêu cầu cấp bách hiện nay là hoàn thiện toàn bộ dự thảo chương trình, tham gia biên soạn và góp ý cải tiến sách giáo khoa mới và góp phần thiết thực vào việc tăng cường cơ sở vật chất và kỹ thuật của các trường học.

Được sự giúp đỡ tận tình của nhiều cán bộ khoa học và kỹ thuật cũng như nhiều giáo viên giỏi, giàu kinh nghiệm, Viện khoa học giáo dục đã bước đầu hoàn thành dự thảo toàn bộ chương trình các môn học và hoạt động giáo dục của hệ thống phổ thông. Việc biên soạn bộ sách giáo khoa phổ thông mới theo bộ chương trình đó cũng đã được chuẩn bị để sớm thực hiện. Tuy nhiên, toàn bộ nội dung dạy học mới đó còn phải trải qua một quá trình thử nghiệm trong thực tế giáo dục của nhà trường và cần được các nhà khoa học và kỹ thuật của chúng ta tiếp tục góp phần hoàn thiện trong quá trình triển khai cải cách giáo dục.

Bộ chương trình mới và bộ sách giáo khoa phổ thông mới đòi hỏi phải gấp rút cải tiến

(Xem tiếp trang 12)